

Електричні вимірювання. Класифікація і
загальна характеристика
електровимірювальних приладів.

План лекції

- 1. Класифікація вимірювальних приладів.
- 2. Прилади магнітоелектричної системи.
- 3. Прилади електромагнітної системи.
- 4. Прилади електродинамічної систем.
- 5. Вимірювання опорів.
- 6. Цифрові вимірювальні прилади.

- Для контролю режиму електричних кіл доводиться вимірювати ряд фізичних величин: струм, напругу, потужність, енергію. У ланцюгах змінного струму крім цього вимірюють також частоту, зрушення по фазі й контролюють форму кривої напруги й струму.
Вимірювання - знаходження значення фізичної величини дослідним шляхом за допомогою спеціальних технічних засобів.
Технічні засоби, які служать для виміру електричних величин, називаються **електровимірювальними приладами**.

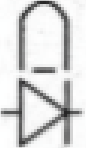
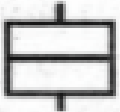

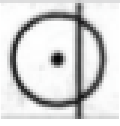

Електровимірювальні прилади можна класифікувати:

- а) за родом вимірювальної величини;
- б) за фізичним принципом дії вимірювального механізму;
- в) за родом струму;
- г) за класом точності;
- д) за типом відлікового пристрою;
- е) за виконанням залежно від умов експлуатації;
- є) за стійкістю до механічних впливів;
- ж) за ступенем захисту від зовнішніх магнітних та електричних полів тощо.
-

За вимірювальною величиною

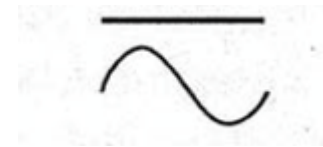
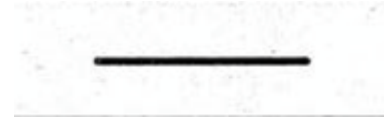
- — вольтметри (позначаються літерою V);
- — амперметри (A);
- — ватметри (W);
- — омметри (Ω);
- — лічильники енергії (Wh);
- — фазометри (φ);
- — частотоміри (Hz) тощо.
- До умовної літери може бути додано позначення кратності основної одиниці, наприклад: міліамперметр — mA ; кіловольтметр — kV ; мегомметр - $M\Omega$ тощо.

За фізичним принципом дії розрізняють такі системи електровимірювальних приладів:

Тип приладу	Умовні позначки
Магнітоелектричний	
Випрямний з магнітоелектричним механізмом	
Електромагнітний	
Електродинамічний	
Феродинамічний	
Індукційний	
Термоелектричний	

Умовні позначення на шкалі приладу характеризують класифікацію приладів *за родом струму*:

- а) постійний струм;
- б) змінний (однофазна система);
- в) постійний і змінний;
- г) трифазна система;
- д) трифазна несиметрична система.

За класом точності

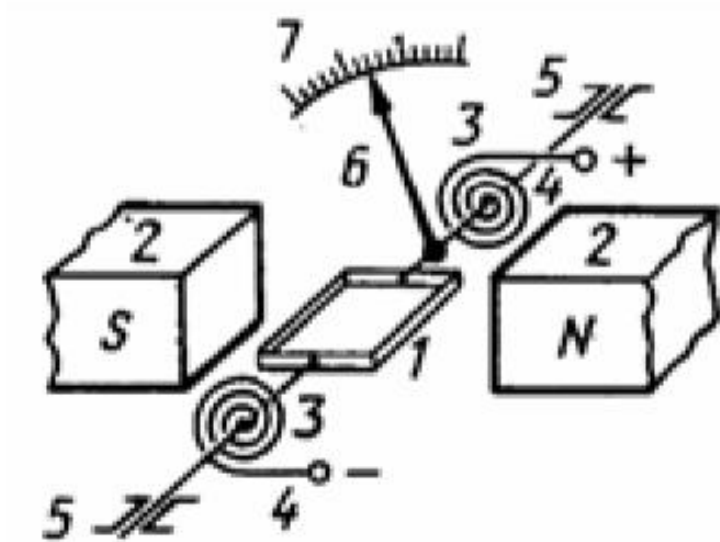
- Клас точності позначається цифрою, котра дорівнює зведеній похибці у відсотках, що допускає прилад. Випускають прилади таких класів точності: 0,05; 0,1; 0,2; 0,5; 1,0; 1,5; 2,5; 4,0. У лічильниках електроенергії класи точності такі: 0,5; 1,0; 2,0; 2,5.

Більш поширені показуючі прилади, тобто прилади безпосередньої оцінки. Відліковий пристрій цих приладів складається з шкали і показника. Показчиком може бути стрілка або світлова пляма з рисою. Такі показуючі прилади називаються **аналоговими**. Показання таких приладів — це безперервна функція величини, що вимірюється.

В **цифрових** електровимірювальних приладах показання наводяться у цифровому вигляді.

Прилади магнітоелектричної системи

Мал. 1. До принципу дії приладу магнітоелектричної системи

Мал. 2. Кілоамперметр магнітоелектричної системи

Принцип дії приладу магнітоелектричної системи

- Полюсні наконечники магніту 2 призначені для створення однорідного магнітного поля, у якому може повертатися навколо своєї осі 5 легка алюмінієва рамка 1, яка містить обмотку. Вимірюваний струм, при підключенні приладу через клеми 4, проходить у рамку через спіральні пружини 3, які одночасно служать для створення протидіючого моменту.

Позначення на шкалі вимірювального приладу, зображеного на мал. 2

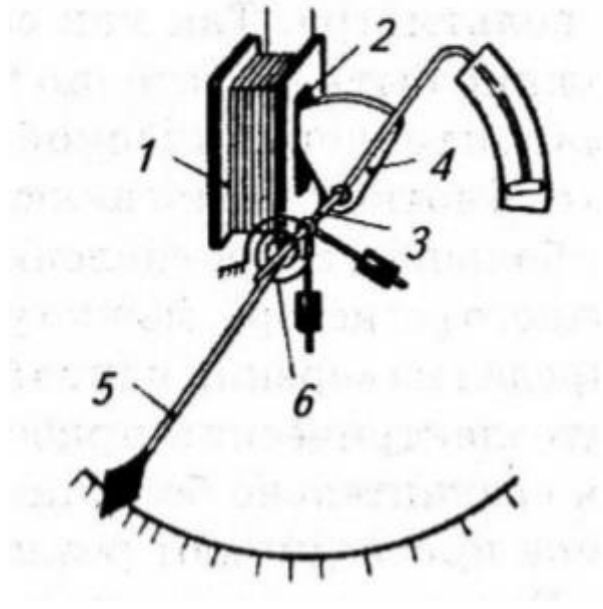
Найменування приладу	Тип (вимірювана фізична величина)	Клас точності приладу	Рід вимірюваного струму	Робоче положення	Напруга випробування ізоляції	Система приладу
M42101	кілоамперметр	1,5	постійний	вертикальне	2 кВ	магнітоелектрична
M42101	кА	1,5	—	⊥	☆2	⌈

- Якщо магнітоелектричний прилад використовують для виміру порівняно великих струмів, то паралельно рамці приєднують резистор, називаний шунтом. У цьому випадку через вимірювальний прилад іде тільки частина вимірюваного струму, і межа виміру по струму розширюється. Магнітоелектричні прилади придатні тільки для вимірювань в ланцюгах постійного струму. При включенні їх у ланцюг змінного струму застосовують перетворювальні пристрої (випрямлячі, термоелектричні перетворювачі і т.д.). Магнітоелектричні прилади мають високу точність і чутливість, рівномірну шкалу, низьку сприйнятливність до змін температури навколишнього середовища й зовнішніх магнітних полів, мале споживання енергії. Недоліки таких приладів - придатність тільки для постійних струмів (для змінних струмів потрібні додаткові пристрої), велика чутливість до перевантажень, складність конструкції й висока вартість.

Прилади електромагнітної системи

- Принцип дії приладів електромагнітної системи заснований на взаємодії магнітного поля котушки, створюваного вимірюваним струмом, зі сталевим сердечником, поміщеним у це поле (мал. 3). При протіканні вимірюваного струму через котушку 1 у її плоскій щілині 2 створюється магнітне поле. Поза котушкою на агатових підп'ятниках встановлена вісь 3 з ексцентрично укріпленим осердям 4 з магнітом'якої (з малою коерцитивною силою й великою магнітною проникністю) сталі й стрілкою 5. Магнітне поле котушки намагнічує осердя 4 і втягує його усередину, повертаючи тим самим вісь зі стрілкою приладу. Цьому повороту перешкоджає спіральна пружина 6, що закручується та створює протидіючий момент.

Будова приладів електромагнітної системи

Мал. 3. До принципу дії приладу електромагнітної системи

Мал. 4. Амперметр змінного струму електромагнітної системи

На відміну від приладів магнітоелектричної системи *в приладів електромагнітної системи кут відхилення стрілки α пропорційний квадрату струму* I
(c - постійна приладу):

$$\alpha = cI^2, \quad (4)$$

тому *шкала електромагнітного приладу нерівномірна* (мал. 4).

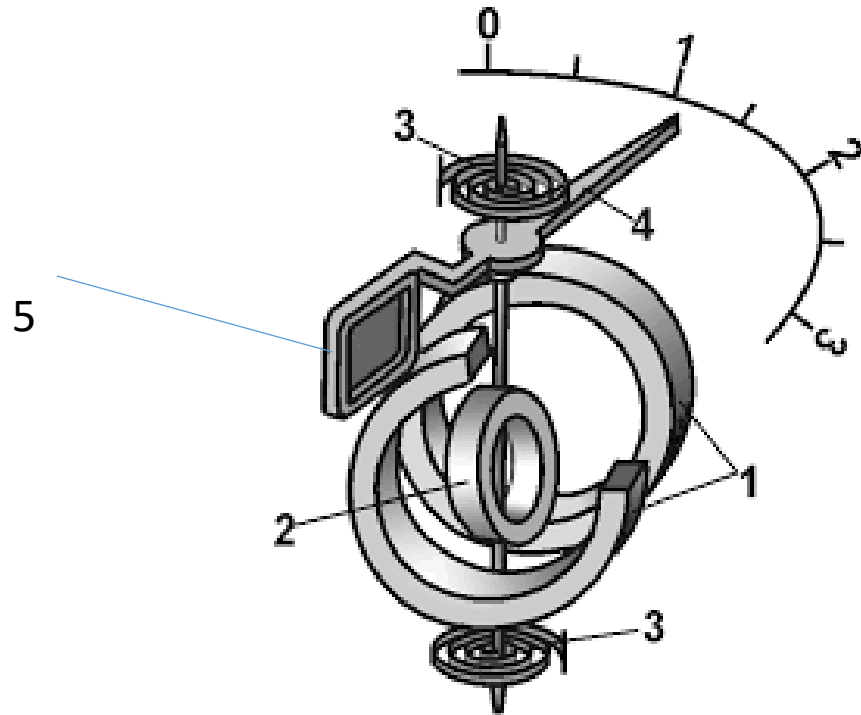

Застосування

- Ці прилади придатні для вимірів у ланцюгах і постійного, і змінного струму. У ланцюзі змінного струму вони вимірюють діюче значення. Електромагнітні прилади застосовуються і як амперметри, і як вольтметри.
- Перевагами електромагнітних приладів є простота конструкції, невисока вартість, придатність для постійного й змінного струму, здатність витримувати великі перевантаження, можливість безпосереднього включення амперметрів на великі струми, а також придатність для застосування як щитових приладів. Недоліки: нерівномірність шкали, низька чутливість, порівняно велике власне споживання енергії, висока чутливість до впливу зовнішніх магнітних полів.

Прилади електродинамічної систем

- Принцип дії приладів електродинамічної системи засновано на механічній взаємодії двох котушок зі струмом .

- Нерухлива котушка 1 складається із двох секцій (для створення однорідного поля) і навивається звичайно товстим дротом. Усередині нерухливої міститься легка рухлива котушка 2, жорстко скріплена з віссю й стрілкою 4. Рухлива котушка включається у вимірюваний ланцюг через спіральні пружини 3, що створюють протидіючий момент. Прилад також містить повітряний заспокоювач 5.
- При проходженні струму по котушках створюються два магнітні поля, які прагнуть повернути рухливу котушку в положення, у якому енергія всього механізму була б мінімальною.

Кут відхилення стрілки приладу електродинамічної системи пропорційний добутку струмів у котушках:

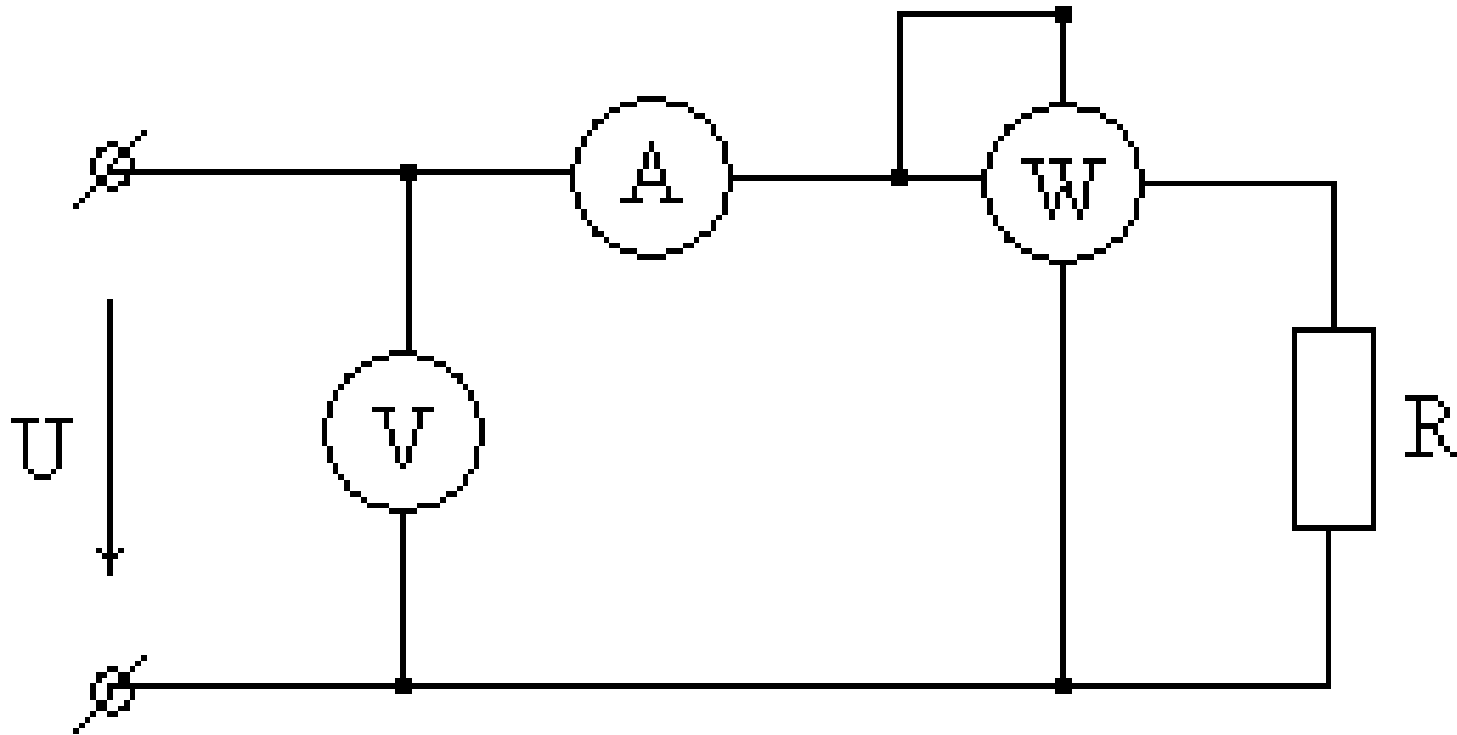
$$\alpha = kI_1I_2, \quad (5)$$

де k - постійна даного приладу.

Електродинамічні прилади можна використовувати й для *змінного струму*, бо напрямки струмів в обох котушках змінюються на протилежні одночасно, і тому напрямок повороту рухливої котушки залишається незмінним.

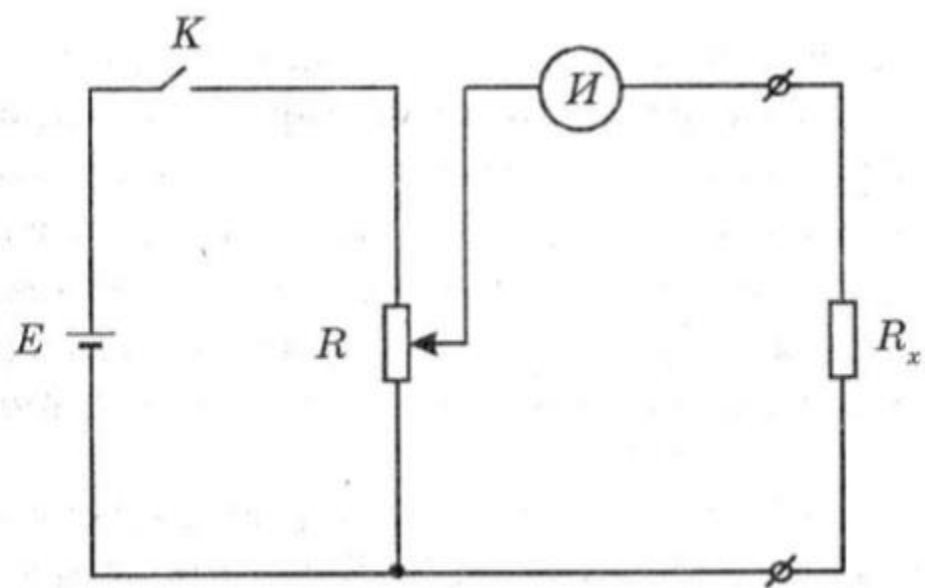
- Електродинамічні прилади використовуються як вольтметри, амперметри й головним чином як ватметри.
- Шкали електродинамічних вольтметрів і амперметрів нерівномірні, тому що струми в обох котушках пропорційні одній і тій самій вимірюваній величині.
- До переваг електродинамічних приладів належать точність і придатність для вимірювань в ланцюгах постійного й змінного струму. Недоліками є нерівномірна шкала, велика чутливість до перевантажень (через наявність струмоведучих пружин) і залежність від зовнішніх магнітних полів. У ланцюгах змінного струму за допомогою електродинамічного ватметра можна вимірювати як активну, так і реактивну потужність.

Схеми підключення вольтметра, амперметра та ватметра

Вимірювання опорів

- Для безпосереднього вимірювання опорів застосовують омметри - прилади, у яких шкала проградуєрована в омах. Звичайно омметр - прилад, що поєднує в одному корпусі міліамперметр магнітоелектричної системи, джерело живлення (батарею) і додатковий резистор R , що обмежує струм (мал. 7).

Мал. 7. До принципу дії омметра

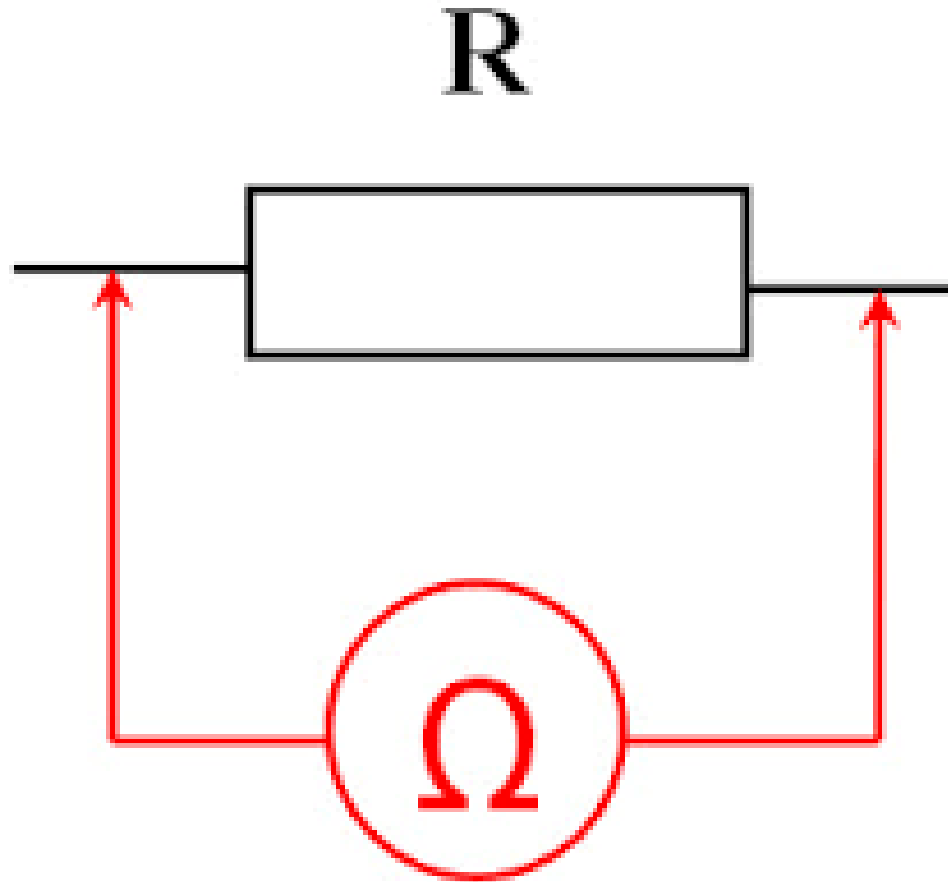
Мал. 8. Омметр

Мал. 9. Мегаомметр

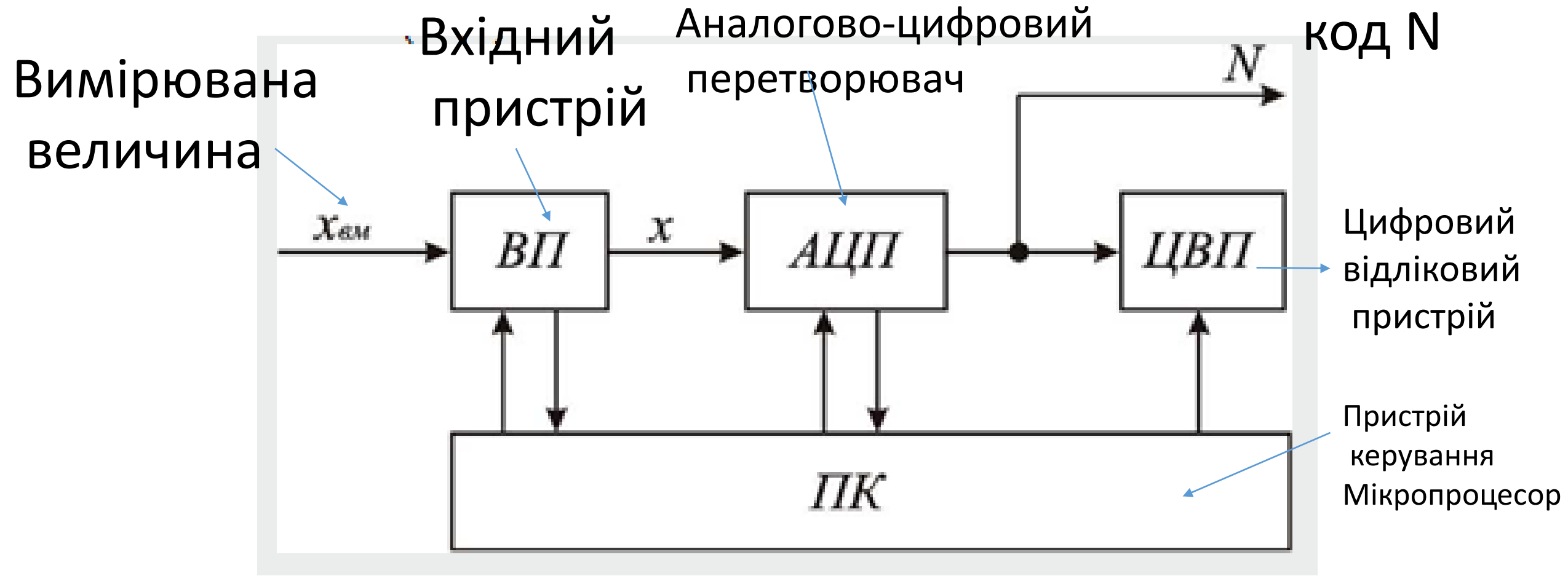

Схеми підключення омметра

- За законом Ома $R = U/I$ між струмом і опором існує обернено пропорційна залежність, тому шкала омметра нерівномірна (мал. 8). Вона сильно стиснута в кінці, відповідному до великих опорів. Для вимірювання великих опорів (опору ізоляції електричних машин, апаратів, приладів і електричної мережі напругою до 1000 В) застосовуються мегаомметри (мал. 9). Омметри з електровимірювальним механізмом дозволяють вимірювати опори, що не перевищують декількох тисяч Мом. Для вимірювання великих опорів використовуються електронні омметри (тераомметри).

ЦИФРОВІ ВИМІРЮВАЛЬНІ ПРИЛАДИ

Рис. 6.1 - Узагальнена функціональна схема ЦВІП

Робота ЦВП

- Вимірювана величина, яка подається на вхід цифрового вимірювального пристрою (ЦВП), є величиною безперервною. Безперервну величину часто називають аналоговою величиною. Процес перетворення аналогової величини в цифрову називається аналогово-цифровим перетворенням, а перетворювач, що здійснює це перетворення - аналогово-цифровим перетворювачем (АЦП).

- Вимірювана величина $X_{вм}$ подається на вхідний пристрій ВП, призначений для масштабного перетворення вхідної величини та відділення її від завад. АЦП перетворює величину x в код N , що подається на цифровий відліковий пристрій ЦВП, де відображається у вигляді ряду цифр або виводиться на зовнішній пристрій. Як пристрій керування ПК в сучасних ЦВП використовуються мікроконтролери.

- За видом вимірюваних величин ЦВП діляться на:
- Вольтметри постійного та змінного струму.
- Омметри та мости постійного та змінного струму.
- Комбіновані прилади.
- Вимірювачі частоти й інтервалів часу.
- Спеціалізовані ЦВП, призначені для вимірювань температури, маси вантажів, швидкостей і т.п.

Прилад цифровий вимірювальний мультиметр

